

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет адвокатури та антикорупційної діяльності
Кафедра організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури

АДВОКАТУРА: МИНУЛЕ, СУЧАСНІСТЬ ТА МАЙБУТНЄ

МАТЕРІАЛИ
XV Міжнародної
науково-практичної конференції

*14 листопада 2025 року,
м. Одеса*

Одеса
«Юридична література»
2025

УДК 347.965(477)(063)
A288

Редакційна колегія:

Н. М. Бакаянова (голова), завідувачка кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури;
С. К. Костенко, професор;
І. О. Кісліцина, доцент;
М. О. Кравченко, доцент;
О. Г. Свіда, доцент;
П. М. Синицин, доцент;
О. О. Храпенко, доцент;
Л. П. Нестерчук, старший викладач;
Р. Р. Щербатий, асистент

Рекомендовано до друку вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 15 жовтня 2025 р.)

Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє : матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 14 листопада 2025 р.) / редкол.: Н. М. Бакаянова (гол.), І. О. Кісліцина, М. О. Кравченко [та ін.]. — Одеса : Юридична література, 2025. — 664 с.

ISBN 978—966—419—456—0

У збірнику містяться матеріали доповідей XV Міжнародної науково-практичної конференції «Адвокатура: минуле, сучасність та майбутнє», яка відбулася 14 листопада 2025 р. у Національному університеті «Одеська юридична академія». Доповіді учасників присвячені актуальним питанням адвокатури і здійснення адвокатської діяльності в Україні, історії адвокатури, діяльності Національної асоціації адвокатів України, проблемам і перспективам розвитку адвокатського самоврядування, правилам адвокатської етики та юридичній відповідальності адвокатів, зарубіжному і міжнародному досвіду організації та діяльності адвокатури.

УДК 347.965(477)(063)

Відповідальність за зміст та достовірність поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники та рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978—966—419—456—0

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2025

Щербатий Р. Р.
асистент кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»,
адвокат

КВАЛІФІКАЦІЙНИЙ ІСПИТ ЯК УМОВА ДОСТУПУ ДО ПРАВНИЧОЇ ПРОФЕСІЇ

У сучасних умовах розвитку правової держави питання забезпечення належного рівня професійної підготовки правників набуває особливої актуальності. Якість функціонування інститутів адвокатури та судової влади безпосередньо залежить від ефективності механізмів добору осіб, здатних сумлінно, неупереджено та професійно виконувати свої професійні обов'язки. Кваліфікаційний іспит у цьому контексті виступає ключовим інструментом забезпечення доступу до правничої професії, покликаним перевірити не лише рівень теоретичних знань, але й здатність кандидата застосовувати їх у практичній діяльності з дотриманням етичних і професійних стандартів.

Адвокатура та судова влада є взаємопов'язаними елементами механізму здійснення правосуддя. Попри відмінність їхніх функціональних завдань: здійснення представництва особи в суді та захисту від кримінального обвинувачення з одного боку й здійснення правосуддя з іншого — обидва інститути мають спільну мету: забезпечення справедливого, неупередженого та ефективного правосуддя.

Слід зазначити, що ключовою умовою доступу до професії адвоката та судді є успішне складення кваліфікаційного іспиту, що забезпечує перевірку рівня теоретичної підготовки та практичних навичок. Кваліфікаційний іспит виконує не лише контрольну функцію, яка дозволяє перевірити обсяг знань та навичок правників, а й водночас функцію відбору, завдяки якій дає змогу допустити до правничої професії лише тих осіб, які продемонстрували належний рівень знань і практичних умінь. Крім контрольної та відбіркової, кваліфікаційний іспит виконує також організаційну функцію, оскільки забезпечує інституційно врегульований механізм набуття професійного статусу адвоката чи судді.

У цьому контексті доцільним є звернення до нормативного регулювання кваліфікаційного іспиту, яке визначає порядок його проведення. Так, статтею 9 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначено, що кваліфікаційний іспит є атестуванням особи, яка виявила бажання стати адвокатом. Кваліфікаційний іспит полягає у виявленні теоретичних знань, а також у виявленні рівня її практичних навичок та умінь у застосуванні закону [1]. Водночас су-

доустрійне законодавство визначає кваліфікаційний іспит як атестування професійної компетентності кандидата на посаду судді з метою виявлення належних знань, рівня підготовки та здатності здійснювати правосуддя у відповідному суді (стаття 74 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [2].

На наш погляд, привертає увагу різниця у законодавчому підході до визначення сутності кваліфікаційного іспиту для майбутніх адвокатів та суддів. У першому випадку кваліфікаційний іспит розглядається як атестування особи, яка виявила бажання стати адвокатом, тобто акцент робиться на перевірці її готовності до здійснення адвокатської діяльності як носія професійних знань і практичних навичок. У другому випадку кваліфікаційний іспит визначається як атестування професійної компетентності особи-кандидата, що передбачає оцінювання не лише знань, а й рівня сформованості професійних якостей, необхідних для здійснення правосуддя.

Такі відмінності у змістовному наповненні понять свідчать про різний підхід законодавця до розуміння мети кваліфікаційного іспиту: якщо для адвокатури він є, передусім, інструментом підтвердження професійної готовності особи до самостійної діяльності, то для суддівського корпусу — механізмом комплексного оцінювання здатності кандидата реалізовувати функції судової влади.

Відповідно до Великого тлумачного словника української мови, термін «іспит» вживається у двох основних значеннях: по-перше, як *перевірка знань з певного навчального предмета (екзамен)*; по-друге як *перевірка певних якостей чи властивостей особи* [3, с. 506]. У свою чергу, поняття «кваліфікаційний іспит» визначається як *іспит, що проводиться екзаменаційною комісією з метою виявлення загальних і спеціальних знань, а також практичних навичок кандидата* [3, с. 532]. Лексичне тлумачення вказаних термінів узгоджується з юридичним підходом до визначення кваліфікаційного іспиту як форми оцінювання рівня професійної підготовки особи та підтвердження її здатності здійснювати діяльність, що потребує спеціальних знань і практичних умінь.

Різниця у законодавчому визначенні поняття кваліфікаційного іспиту для адвокатів і суддів певною мірою зумовлена відмінністю у структурі та змісті екзаменаційних процедур. Так, у системі адвокатури кваліфікаційний іспит складається з двох частин: письмової та усної. Письмовий етап передбачає виконання трьох завдань із різних галузей права, а також підготовку письмового висновку, що відображає правову позицію та тактику захисту або надання іншої правничої допомоги за фабулою справи. Усна частина полягає у відповідях на шістнадцять питань із білета, сформованого відповідно до затвердженої програми іспиту, що дає змогу оцінити глибину теоретичних знань і здатність застосовувати їх у конкретних правових ситуаціях [4].

Для кандидатів на посаду судді кваліфікаційний іспит має більш розгалужену структуру та включає п'ять складових, спрямованих на комплексне оцінювання як професійних, так і когнітивних здібностей кандидата. Іспит складається з анонімних тестувань із застосуванням електронних технологій, що охоплюють питання з історії української державності, загальних знань у сфері права, а також спеціалізації суду, до якого кандидат претендує. Завершальним етапом є виконання практичного завдання (написання проекту судового рішення), що дозволяє оцінити рівень аналітичного мислення, логічну послідовність аргументації та здатність формулювати мотивувальну частину рішення у відповідності до вимог законодавства [2, 5].

Як результат, відмінності у структурі кваліфікаційних іспитів відображають специфіку функцій кожної професії: адвокатський іспит орієнтований на практичне застосування норм права та побудову правової позиції, тоді як суддівський — на всебічну перевірку здатності кандидата до здійснення правосуддя й ухвалення обґрунтованих рішень.

З огляду на інституційну природу суб'єктів правничої професії, доцільно виокремити дві моделі кваліфікаційного іспиту: саморегулятивну, яка притаманна адвокатурі, як недержавному самоврядному інституту, де іспит забезпечує перевірку професійної здатності особи до здійснення адвокатської діяльності; публічно-владну — для судової влади як гілки державної влади, де іспит виконує функцію державної гарантії належного здійснення правосуддя і, відповідно, потребує більш ретельної, багатовимірної перевірки.

Водночас порівняльний аналіз кваліфікаційного іспиту адвокатів та суддів дозволяє обґрунтувати взаємне запозичення кращих практик без нівелювання ознак самостійності тої чи іншої процедури. Так, кваліфікаційний іспит адвокатів потребує подальшої цифрової трансформації, що відповідає загальним тенденціям модернізації правничої освіти та професійного добору. Зокрема, письмова частина іспиту може бути діджиталізована шляхом виконання як тестових, так і практичних завдань у електронній формі, що, в свою чергу, не лише спростить процес оцінювання, але й підвищить об'єктивність та прозорість перевірки результатів, унеможлививши людський фактор при первинному оцінюванні відповідей.

Досліджуючи питання реформування процедури складання кваліфікаційного іспиту для отримання права на заняття адвокатською діяльністю, Г. Клименко, зазначає, що у контексті покращення процесу складання кваліфікаційного іспиту для адвокатів, важливо перейти до комп'ютеризованої форми проведення іспиту, включно з автоматичною генерацією запитань і використанням спеціалізованого програмного забезпечення для оцінювання знань кандидатів, що

дозволить суттєво знизити корупційні ризики [6, с.23]. З такою позицією повністю погоджуємось, крім того, зазначимо, що використання єдиної електронної платформи для проведення іспиту створить передумови для формування централізованої бази завдань та автоматизації аналітичного обліку результатів складання іспитів. Такий підхід дозволить удосконалити процедуру контролю якості підготовки кандидатів та забезпечить більшу відкритість процесу, що, своєю чергою, зміцнить суспільну довіру до системи добору в адвокатуру.

У контексті європейського досвіду заслуговує на увагу ідея запровадження єдиного кваліфікаційного іспиту для майбутніх адвокатів і суддів, що функціонує, зокрема, у Федеративній Республіці Німеччина. У німецькій моделі особа, яка успішно склала єдиний державний іспит, отримує можливість обрати подальший професійний шлях — у судовій системі, прокуратурі чи адвокатурі, що сприяє уніфікації стандартів професійної підготовки правників, забезпечує взаєморозуміння між представниками різних правничих професій і підвищує рівень правової культури [7, с. 101]. Втім, в українських реаліях запровадження подібної моделі потребує глибокої інституційної реформи та зваженого підходу, оскільки адвокатура є самоврядним недержавним інститутом, тоді як судова влада — однією з гілок державної влади. Відтак, хоча ідея єдиного іспиту заслуговує на наукове осмислення, наразі доцільним є поступове наближення процедур добору до спільних стандартів якості при збереженні автономності кожного інституту.

Насамкінець підкреслимо, що кваліфікаційний іспит як умова доступу до правничої професії — це інституційно організована процедура атестування особи на відповідність нормативно визначеним критеріям, яка забезпечує законне і легітимне набуття права на здійснення певної правничої діяльності.

Таким чином, кваліфікаційний іспит виступає фундаментальним механізмом формування професійного середовища правників, який забезпечує поєднання теоретичних знань, практичних навичок і навіть когнітивних здібностей кандидатів. Порівняльний аналіз показує, що адвокатський іспит зорієнтований на перевірку здатності надавати правничу допомогу та реалізовувати принципи змагальності, тоді як суддівський — на оцінювання рівня професійної компетентності та готовності до здійснення правосуддя.

Список використаної літератури

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. URL: <https://archive.org/details/velykyislovnyk/page/532/mode/2up>
4. Порядок допуску до складення кваліфікаційного іспиту, порядок складення кваліфікаційного іспиту та методика оцінювання результатів складення кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні : рішення Ради адвокатів України від 17.12.2013 № 270 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr270871-13#Text>
5. Положення про порядок складання кваліфікаційного іспиту та методу оцінювання кандидатів : рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 19.06.2024 № 185/зп-24 (зі змінами). URL: https://www.vkksu.gov.ua/sites/default/files/field/file/polozhennya_pro_poryadok_skladannya_kvalifikacijnogo_ispytu_ta_metodyky_ocinyuvannya_kandydativ_04.07.2025.pdf
6. Клименко Г. О. Реформування процедури складення кваліфікаційного іспиту для отримання права на заняття адвокатською діяльністю. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. № 1 (129). 2025. С. 21–24.
7. Бугайчук К. Л. Особливості підготовки адвокатів, прокурорів і суддів у зарубіжних країнах. *Шлях успіху і перспективи розвитку (до 26 річниці заснування Харківський нац.універ.внут.справ) : матеріл. міжнарод. наук.-практ.конфер. (20 листопада 2020 року)*. Харків. 2020. С. 100–102.

Гривенко В. В.

аспірант кафедри організації судових,
правоохоронних органів та адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОРГАНИ АДВОКАТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Запровадження воєнного стану на території України вплинуло на всі сфери державного та суспільного життя. Інститут адвокатури не став винятком та зіткнувся з численними викликами, що обумовило зміни в діяльності не лише окремих адвокатів, але й у роботі органів адвокатського самоврядування. Відповідно до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатське самоврядування — гарантоване державою право адвокатів самостійно вирішувати питання організації та діяльності адвокатури в порядку, встановленому законом [1]. Перелік органів адвокатського самоврядування наведено у ст. 47 зазначеного Закону, а об'єднує їх Національна асоціація адвокатів України.

Хотинська-Нор О. З.

Декларування в системі адвокатського самоврядування:
фікція чи норма? 335

Степанов Є. В.

Актуальні питання здійснення функцій адвокатського
самоврядування у діяльності кваліфікаційно-дисциплінарної
комісії адвокатури 337

Заболотний О. М.

Законодавче регулювання визначення початку перебігу строку
оскарження рішень кваліфікаційно-дисциплінарної комісії
адвокатури 341

Кармазіна К. Ю.

Практика оскарження рішень комісії з оцінювання якості,
повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної
правничої допомоги Ради адвокатів Одеської області 346

Щербатий Р. Р.

Кваліфікаційний іспит як умова доступу до правничої
професії 351

Гривенко В. В.

Вплив воєнного стану на органи адвокатського
самоврядування 355

Зубрицький О. О.

Критерії поважності причин та практика ВКДКА
у дисциплінарних провадженнях щодо неявки адвокатів
у судові засідання 358

Кулікова К. А.

Роль органів адвокатського самоврядування у реалізації
гарантій адвокатської діяльності 362

Левенець К. Є.

Роль вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури
у забезпеченні дотримання адвокатами стандартів адвокатської
діяльності 366

Неліна Д. В.

Роль Національної асоціації адвокатів України у забезпеченні
функціонування системи безоплатної правничої допомоги 370

Панчошенко О. С.

Цифрова трансформація діяльності органів адвокатського
самоврядування 373